

Fig. 1. Taarnby. Ydre, set fra Sydøst.

TAARNBY KIRKE

SOKKELUNDS HERRED

Kirken, som 1193 kaldtes »Kirken paa Amager«¹, en Betegnelse, der træffes endnu 1603 (Amager Kirke)², og som tyder paa, at Taarnby har faaet Kirke før noget andet Sted paa Øen, har i sin ældste Skikkelse været en stor og fornem Bygning med Tvillingtaarne og Vestgalleri som Fjenneslev, blot betydelig større — omtrent som †Vordingborg Slotskirke og den ældre Kirke i Stege. Dens Oprindelse, som kan gaa tilbage til o. 1100, er paa Grund af manglende Kildemateriale uoplyst, men baade Byens Navn, Burgby (nævnt 1186)³ og først og fremmest Vestgalleriet viser med Sikkerhed, at Kirken har været knyttet til en Stormand. Vi ved, at Taarnby (Burgby) ialfald 1186 tilhørte Absalon, idet Borgby nævnes i det samme Brev⁴, i hvilket Paven bekræfter Absalons Gave til Roskilde Bispestol af Borgen i Havn, »som højsalig Kong Valdemar har overdraget dig«, med alt dens Tilliggende. Om Borgby var indbefattet i denne Valdemars Overdragelse, eller om Hvideslægten allerede besad Gods her som næsten overalt paa Sjælland, ved vi ikke. Det staar imidlertid fast, at Absalon havde en særlig Forkærlighed for »Kirken paa Amager«, idet han forbeholdt sig Patronatsretten til denne Kirke sammen med Kirkerne i Havn og i Brønshøj, da han blev Ærkebiskop i Lund 1191, en Rettighed som han fik Paven til at bekræfte 1193 og 1198. Kirken laa fra Absalons Tid under Roskilde Bispestol, og maaske er den sammen med Borgen i Havn og dennes Kirke blev indtaget under Kronen af Erik af Pommern 1416⁵.

O. 1209 blev den vistnok Anneks⁶ til Vor Frue i København, hvis Rettigheder stadlæstedes af Roskildebispen 1313⁷, og sammen med Frue Kirke er den sikkert blevet un-

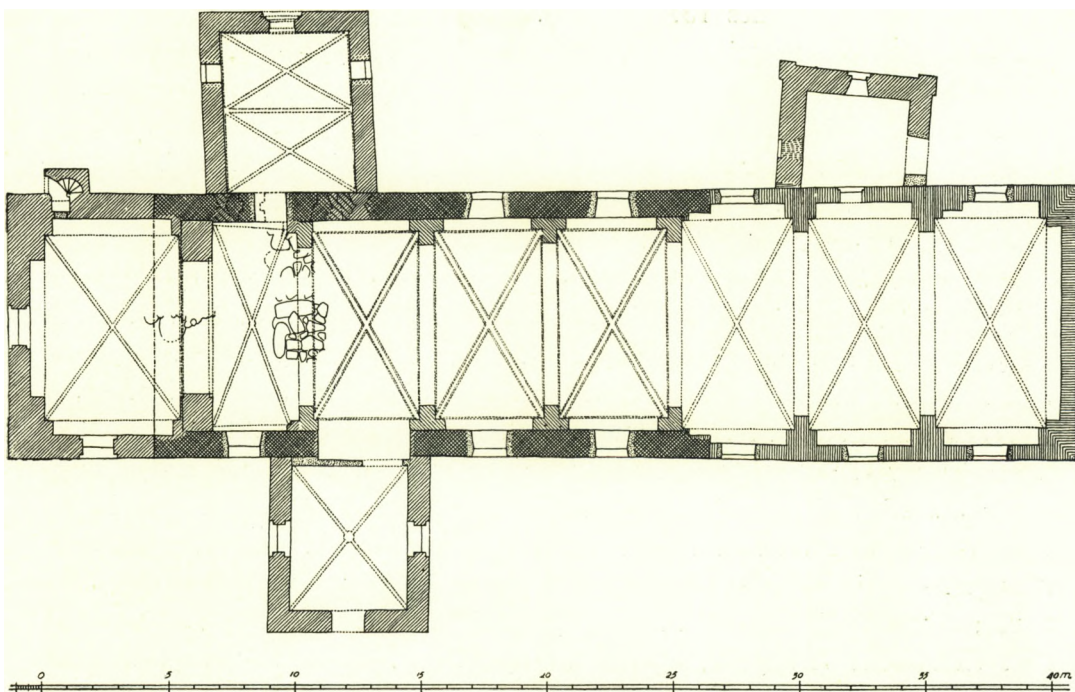

Fig. 2. Taarnby. Plan. 1:300. Maalt af El. M. 1942 (1944).

derlagt Københavns Universitet, selv om den ikke er nævnt i dettes Fundats af 1539⁸. Baade Kirkegaardsportalen og Inventar bærer Universitetets Vaaben, og Kaldet tilhørte ogsaa tidligere Professorerne⁹. Kirken overgik til Selveje 1. April 1935.

Ifølge *Sagnet* var Kirken en af de faa Bygninger, der skaanedes af Svenskerne 1658—59. Præsten blev nemlig staaende paa Prædikestolen, da Karl Gustav med sine Folk traadte ind i Kirken, mens Menigheden flygtede. Til Belønning for denne Koldblodighed skal Kongen have befalet at skaane Kirken.

Kirken ligger sydligt i Kirkebyen og nordøstligt i Sognet, men før Udskillelsen af Sundbyerne var Beliggenheden mere central.

Kirkegaarden, der er stærkt udvidet mod Syd, har Hegnsmure, overvejende af smaa, gule Sten og med indvendige Spareblændinger. Ældst er vistnok Østmuren, hvori der staar en Portal, hvis flankerende Døraabninger sikkert er fra 1610, mens Køreporten er ommuret o. 1750¹⁰. Porten er rundbuet med Kragbaand og Slutsten, Dørene, af hvilke den søndre nu er blændet, fladrundbuede, og alle tre Aabninger krones af Gavltrekanter, over Dørene profilindrammede. I Gavlspiden over Porten blev der 1761 genopsat et Sandstensrelief med Universitetets Vaaben og paa Portens Bagside en hermed samtidig Sandstensplade med Aarstallet 1610, omgivet af Kartoucher. Vest for Taarnet har der staaet en lignende Portal; den nuværende er fra 1936. I Nord har der ligget en lang Præstegaardslade, efter hvis Nedrivning i Begyndelsen af dette Aarhundrede Hegnsmuren er sat af kløvet Kamp.

En *†Kirkelade* nævnes 1578 (Rgsk.).

Den meget lange Bygning er et Langhus med fire Tilbygninger, to unggotiske: Vaabenhus i Nord og Tilbygning i Syd, og to sengotiske: Sakristi i Nord og Taarn i Vest. Selve Langhuset har en romansk Kærne bestaaende af det oprindelige Skib og Rester af et dermed samtidigt, jævnbredt og kort Vesttaarn, der nu indgaar som Vestforlængelse, samt et meget langt Østparti fra Renais-sancetiden. Orienteringen har svag nordlig Afvigelse.

Den romanske Kirke med Kor, Skib og Taarn har været overordentlig stor (Fig. 2); det forsvundne *Kors* Minimumslængde, der angives af det oprindeligt til dette byggede Sakristi, har været o. 8,5 m, Bredden o. 8,25 m¹¹. Den samlede Længde paa Skib og Taarn, som fremgaar af de bevarede Murhjørner, er o. 21,9 m, Bredden o. 10,2. Murene, hvis oprindelige Højde er o. 5,5 m, er af *Marksten* i varierende Størrelser og ret regelmæssige Skifter med Enkeltheder af *Kridtkvadre*. Gammel Murbehandling med Puds ses over Vaabenhusets Hvælv (bag den svære Kridtstenspaaforing, der er samtidig med Vaabenhuset). Af oprindelige *Vinduer* er kun nordre Langmurs vestligste delvis bevaret; udvendig Bredde o. 75 cm (Fig. 6). Den synlige Del er sat af store, raat tildannede Kridtsten, og den fint pudsede Lysning har tilsyneladende ingen Fals for Træ-Karm. Den rundbuede *Norddør* (Fig. 5—6), tæt op mod det nu forsvundne Taarns Østmur¹², er blevet delvis afdækket 1945; den er udvendig helt af Kridt, men i den indvendige Østkarm er der ogsaa anvendt skaansk Sandsten. Syddøren er helt forsvundet ved en stor Murgennembrydning til søndre Vaabenhus.

Ved en af Nationalmuseet 1944—45 foretaget Undersøgelse er det fastslaaet, at Kirken fra første Færd har haft et bredt *Vesttaarn* af den paa Sjælland kendte tvillingdelte Type¹³, der i Københavns Amt kendes fra Kirke-Hyllinge og Kirke-Saaby (begge i Volborg Hrd.), men som findes bedst bevaret i Tveje-Merløse (Merløse Hrd.) og Kirke-Fjenneslev (Alsted Hrd.). Taarnet er, for den bevarede Dels Vedkommende, opført af de samme Materialer som Skibet — dog saaledes, at Indervæggene fra o. 2,5 m's Højde over Gulvet er helt af Kridt, og her er Kvadrene omhyggeligere behandlet end i det ydre. Af Taarnet er kun søndre og nordre Mur med de udvendige Vesthjørner bevaret indtil Skibets Murkrone; men Vestmurens Plads bestemmes af Hjørnerne, og fremdragne Fundamenter angiver Østmurens Placering (Fig. 2). Herefter bliver Taarnets Maal o. 6 x 10,15 m. Det er ikke mere muligt med Sikkerhed at fastslaa i Enkeltheder, hvorledes Taarnrummet har aabnet sig mod Skibet, men Østmuren har rimeligvis været arkadedelt, som ved andre sjællandske Tvillingtaarne — vel snarest med tre Arkader og baaret af Søjler. I Kirken er der i hvert Tilfælde til forskellig Tid fundet Sten, der kun kan være Rester af en svær Søjle eller Rundpille af o. 90 cm i Diameter. I Præstegaardshaven

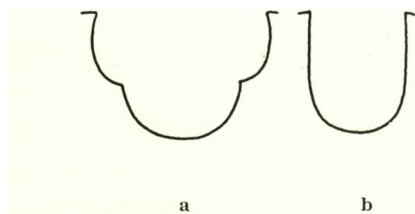

Fig. 2. Taarnby. Førmåsten og Dørprofil a — c. Ribbeprofiler. 1:10. a. Oprindeligt Skib (S. 284), b. Østforlængelse (S. 288), c. Søndre Tilbygning (S. 286), d. Profilgesims. 1:20. Søndre Tilbygning (S. 285), e. Dørprofil. 1:20 nordre Vaabenhus (S. 284). Maalt af El. M. 1944.

ligger der saaledes tre krumhugne Kridtkvadre (Fig. 4), hvoraf de to i Almindelighed vides at stamme fra Kirken, og den tredje er fundet 1938 ved Nedgravning af Varmekanaler; 1944 er der fra Skibets nordre Murkrone fremdraget en vel tildannet Søjlebasekvader af Kridt (Fig. 4), hvis Maal og Krumning svarer til de nævnte tre Kvadres. I Taarnets Nordmur er der fremdraget et romansk o. 65 cm bredt *Rundvindue* (Fig. 6)¹⁴, hvis nedre Del er formet i Puds over Kamp, og som foroven har Stik af store Kridtkvadre. Den helt bevarede Lysning, der maaler 28 cm, har en ganske lille Y-formet Fals samt Rester af to Vindjern. Vinduet viser, at Taarnet maa have haft en *Tribune* eller *Gallerietage*. Hertil har der været Adgang ad en Trappe i nordvestre Hjørne af Taarnets fladdækkede Underetage. Vederlagspartiet af en 125 cm dyb Bue (Fig. 5 C), sat af fint tilhugne Kridtkvadre i Taarnets Nordmur, men nu omtrent skjult af det gotiske Taarns Østmur, maa henføres til en Buestilling, der paa samme Maade som i Fjenneslev¹⁵ har baaret et lige Trappeløb. Dog kan der her sandsynligvis kun have været to Buer mod Fjenneslevs tre. At den øvre Del af Kirkens Langmure gaar ubrudt over det Sted, hvor Taarnets Østmur har staaet, viser, at ogsaa Gallerietagen har haft Aabninger ind til Skibet — i Tal rimeligvis svarende til Arkaderne. Som i Tveje-Merløse har de yderste Aabninger naaet helt ud til Langmurene, og Buestikkene har strakt sig et godt Stykke over Skibets Murkrone. — Selv om Taarnets Grundplan ikke er udpræget langstrakt, har Taarnets Overdel snarest været tvillingdelt, som almindeligt ved den brede Vesttaarnstype paa Sjælland¹⁶. I alle Tilfælde svarer Plandimensionen meget godt

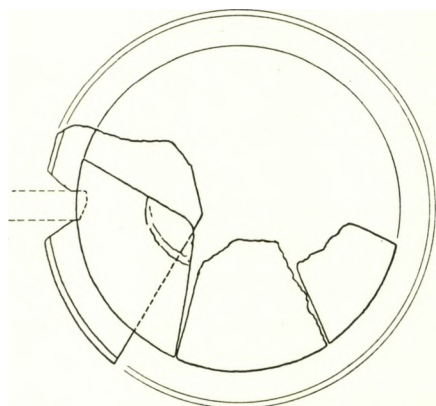

Fig. 4. Taarnby. Forsøgsvis sammenstillede *Søjlekvadre, nu i NM (S. 281). 1:20. Maalt af El. M. 1945.

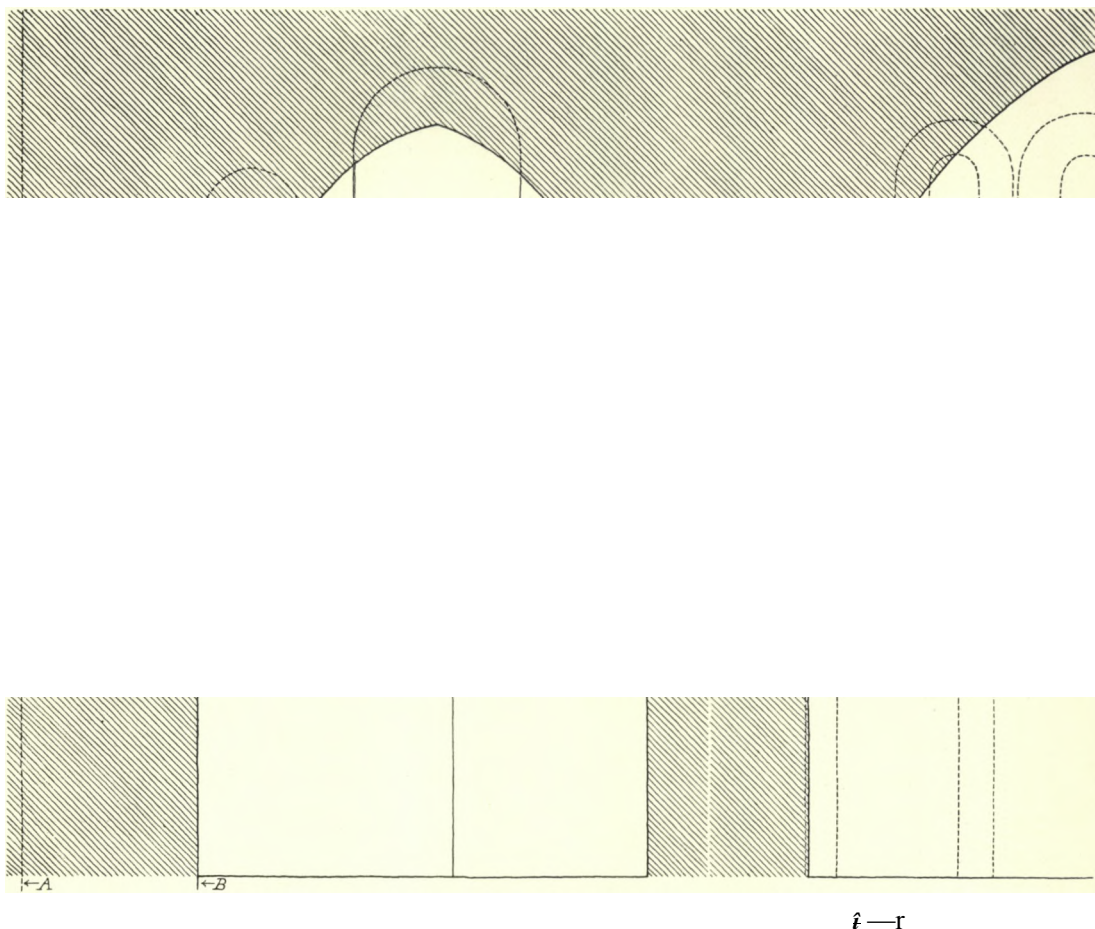

Fig. 5. Taarnby. Den romanske Bygning's Nordvæg, vestlige Del (Taarn og Skibets Vestfag). A. Østside af det romanske Taarns Vestmur. B. Østside af det gotiske Taarns Østmur. C. Taarn Galleriets omtrentlige Gulvhøjde. Stiplet Linie angiver det sekundære, romanske Hvælv. 1:50. Maalt af El. M.

1944—45.

til Taarnet paa Magleby Kirke (Møenbo Hrd.)¹⁷, hvis Tvillingdeling er bevaret, selv om den i det ydre er stærkt tilsløret.

Ændringer og Tilføjelser. Allerede tidligt er Taarnets Østmur og dermed Tvillingtaarnene forsvundne. Aarsagen maa vel, her som ved tilsvarende Taarnanlæg, søges i den dristige Konstruktion, der i denne Kirke har haft et særlig svagt Punkt i Kridtstensøjlerne — thi endnu inden Skibet blev overhvælvet hen mod 1300'rne, er der sket en *Ombygning af Taarnrummet*. Denne kan ganske vist ikke følges i Enkeltheder, men givet er det, at Rummet blev dækket af et ret lavtsiddende Hvælv, hvis i Kridtstenen indhuggede Afsæt tydeligt ses paa Nordvæggen (Fig. 5, 9) — og at der ikke under dette Hvælv har været Plads til den oprindelige Tribune. At der alligevel

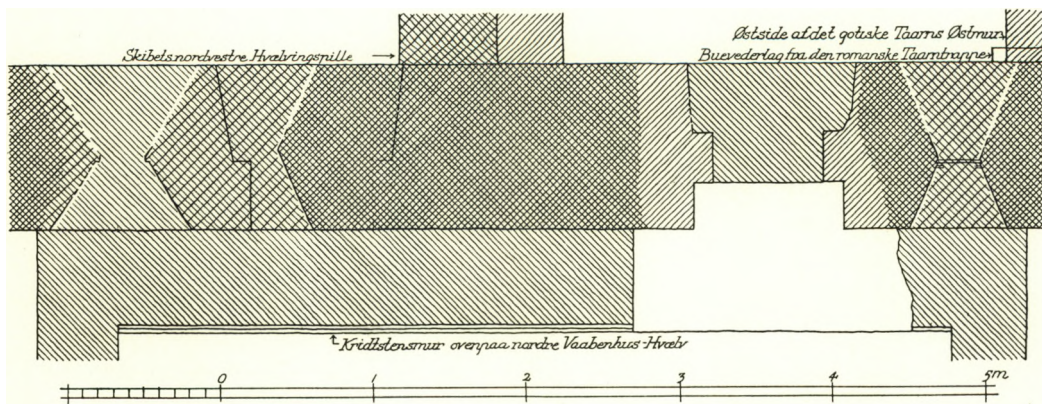
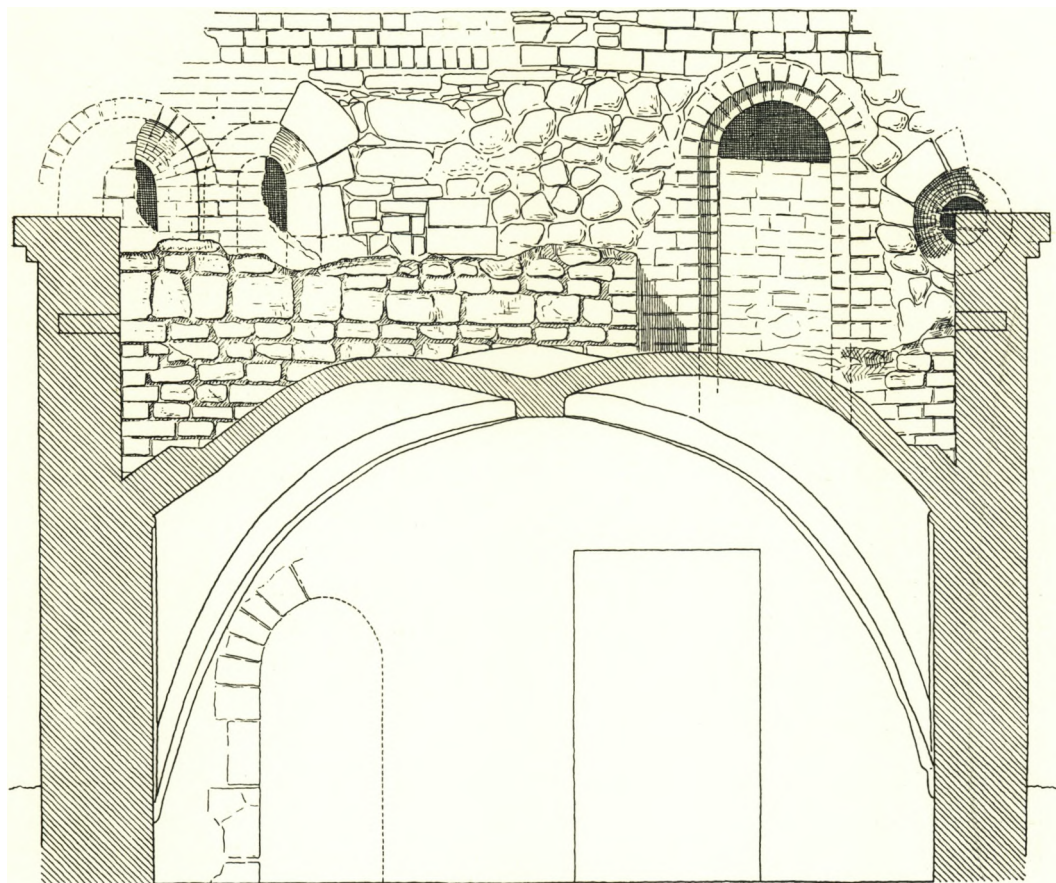

Fig. 6 a—b. Taarnby. Opstalt og Plan af den romanske Bygning's Nordmur, vestlige Del (bag Vaabenhus). 1:50. Maalt af El. M. 1944—45.

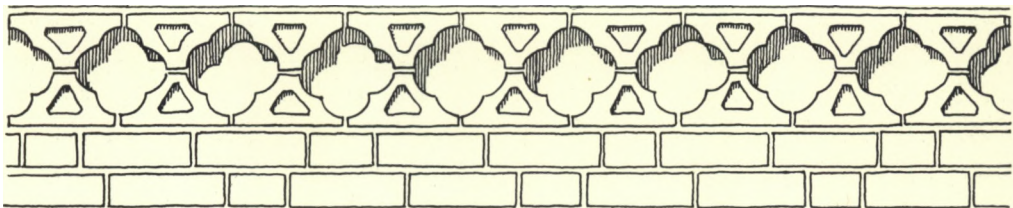

Fig. 7. Taarnby. Firkløverfrise paa Østsiden af nordre Vaabenhus. Tegnet af El. M. 1945 (S. 284).

ved Hvælvslagningen er taget Hensyn til den eksisterende Trappe, fremgaar af de skæve Skjoldbueafsæt (sml. Magleby Kirke, Møen, hvor Taarnhvælv et med smaa Stikkapper bygger sig udenom om »Trompen«). Trappen maa være bibeholdt som Adgang til Kirkens Loft eller til en sænket Tribuneetage (sml. nordre Vaabenhus).

Skibets Hvælv. I Tiden 1250—1300 er Skibet blevet overhvælv et med tre Fag Helstens Krydshvælv af Munkesten med trekløverformede Ribber (Fig. 3 a), hvilende paa meget svære, falsede Vægpill er med skraat affasede Hjørner og med o. 20 cm høje, forneden skraakantede, omkringløbende Kragbaand af Kridt; Skjold- og Gjordbuer er brede og spidsbuede. I Hjørnerne over Kragbaandene er der Munkestensdværgsøjler (Fig. 8) med Kridtkonsoller, formet som Menneskehoveder, og med afrundede, trapezagtige Kridtkapitel er, hvorpaa Kappekanternes smaa Rundstave og Ribberne løber sammen. Hvælvslagningen medførte en *Forskydning af Skibets Vinduer*. Lidt Øst for det bevarede romanske Vindue (se S. 280) ses et lidt større, o. 90 cm bredt, rundbuet og stærkt smiget Vindue af Munkesten (Fig. 6), og i den o. 30 cm brede Lysning er der ydre Glasfals. Dette Vindue, der ved Vaabenhusets Opførelse er tilmuret med Kridtkvadre, sidder midt i det vestligste Hvælvingsfag. Baade Syd- og Norddøren har været i Brug nogen Tid efter Hvælvenes Indbygning, hvilket fremgaar af den Maade, hvorpaa Hvælvenes vestlige Hjørnepiller bygger sig fri af Dørene. Norddøren er lukket i gotisk Tid.

Af de gotiske Tilbygninger, der alle er af *Munkesten*, er *nordre Vaabenhus* (Fig. 10) sikkert ældst, fra første Halvdel af 1300'rne. Vaabenhuset har meget høje Flankemure, hvis Falsgesims ligger adskilligt over Taggavlens Fodlinie. Lige under Østmurens Gesims er der en Frise med Firkløverfelter, hvis indrammende Formsten har trekantede Fordybninger i Fladen (Fig. 7)¹⁸. I Øst og Vest er der meget smaa, spidsbuede Vinduer nu uden False, i Nord en rundbuet Dør, hvis Karme og Stik er muret af Formsten: Rundstavled mellem to Skraakanter (Fig. 3 e). Tæt over Buetoppen løber et Savskifte som Fodlinie for den nitakkede Gavls Blændingsdekoration, der ikke følger Kamtakkerne. Af de fem Høj blændinger er den midterste bred, med et næsten rundt Stik, hvorunder Feltets øvre Del har to spidsbuede Inderblændinger; de fire andre

Fig. 8. Taarnby. Dværgsøjle i det romanske Skib (S. 284).

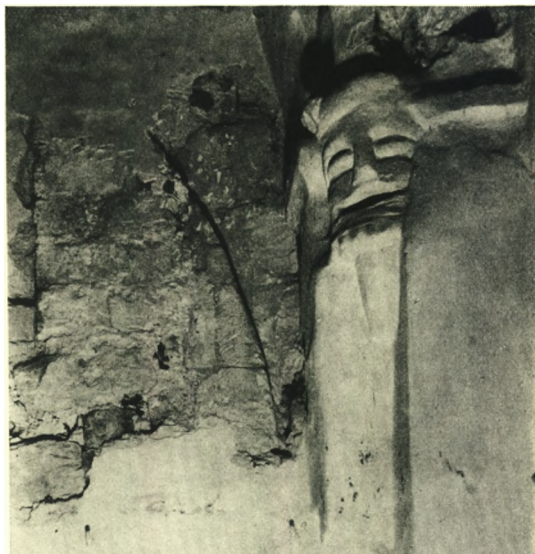

Fig. 9. Taarnby. Indhugget Afsæt for Hvælv i det romanske Taarn (S. 282) og gotisk Ribbekonsol (S. 287).

er spidsbuede, to af dem har fladbuede Glugger, og under de yderste Kamtakker sidder smaa Cirkelblændinger. Rummet dækkes af to samtidige, lavtspændte *Krydshvælv*, fornedet Helsten, foroven Halvsten tykke med Halvstensribber og -gjordbue; Kappekanterne er markeret med Kvartrundstave. Hvilende paa det søndre Hvælv, og rejst lige op ad Kirkens Nordmur, staar der en vanskelig forklarlig, o. 65 cm tyk Kridtkvadermur (Fig. 6), der er i Forbandt med Vaabenhusets Flankemure, og som har været ført op til Tagfodshøjde. Adskilligt under Murkronen har der ligget et Trægulv, hvortil Bjælkehullerne endnu ses i Langmurene. Til dette Styrterumsloft (der muligvis har været benyttet til Kirkelade) er der samtidig med Opførelsen skaffet Adgang fra et adskilligt lavere liggende Taarnrumsgalleri (S. 284) gennem en nu tilmuret, stor, rundbuet og falsat Dør (Fig. 5—6). Til Døren er der anvendt den samme Munkesten, som findes i Vaabenhusets Mure. Gennembrydningen har medført Nedrivning af Taarnrummets ovenfor nævnte sekundære Hvælv.

Søndre Tilbygning (Fig. 11) er opført i to Afsnit, af hvilke det nederste, af *Munkesten*, er fra 1300'rne og maa være et ældre Vaabenhus; Højden angives af Flankemurenes Savskifter (under den forsvundne Gesims). I Syd er der sparsomme Rester af Syddøren og Gavlens Høj blændinger, og i det Indre ses, at Rummet har haft fladt Loft. O. 1400 er Bygningen omdannet til Kapel, idet Murene blev *forhøjet* op til Langhusets Tagfod med Murværk af *Kridtkvadre*. De forhøjede Langmure har Profilgesims (Fig. 3d) af samme Materiale

og anselige, fladbuede og falsede Vinduer med Munkestenskarme; et lignende, nu tilmuret Vindue er bevaret i Sydgavlen, hvis stærkt flikmurede Dør synes at være gennembrudt paa den ældste Dørs Plads. Ind til Skibet er der brudt en stor, rundbuet, nu lukket Arkade. Rummet dækkes af et højtsiddende Krydshvælv med Kridtstensribber (Pærestavprofil med Platteryg) (Fig. 3 c), hvilende paa Kridtstenskonsoller (Fig. 12—14), hvoraf to er formede som Dyrehoveder og to som Menneskehoveder, de sidste med høje, bladagtige Kroner, hvorover et profileret Konsol-Led. I Issepunktet er der en profileret, cirkulær Slutskive. Helstens Overribber med Trinsten.

Sakristiet, nu Ligkapel, maa være tilføjet, mens det romanske Kor endnu stod. Herved forklares Bygningens afstumpede Virkning, dens skæve Beliggenhed i Forhold til det nuværende Kor, Vestvinduet skæve Placering samt Flikmuringerne ind mod Kirken. Flankemurene, af hvilke den østre sikkert har flugtet med den romanske Korgavl, har Savskifte under Falsgesimsen, og Bygningens Nordhjørner har Halvsten fremspringende Hjørnelisener. Mod Øst og Nord er der Tilløb til Rudemønster af sortbrændte Bindere. Det spidsbuede Nordvindue sidder i et spidsbuet Spejl; Vestvinduet staar som udvendig Blænding. Taggavlen har syv spidsbuede Højblændinger og samme Antal Kamtakker; Midtblændingen er dog fladrundbuet, og i dens Bund er der to tætsiddende, slanke Smaablændinger med Spærstik. Den brede Østdør er moderne. Rummet har nu fladt, gipset Loft; en falset, fladrundbuet Dør til det yngre Langhuskor er tilmuret.

Det anselige, sengotiske, med Skibet jævnbrede *Taarn*, er delvis indbygget i det romanske Taarnfag. Murene har rejst Syld af store Kampesten, hvorover der lavt i Murværket ses enkelte raa Kampesten. I nedre Stokværks øvre Del er Murværket bæltmuret med regelmæssige Skifter af Kridtkvadere, imellem hvilke der er indsat Munkesten paa Højkant. Taarnrummet, der har spidsbuede, falsede Vinduer i Syd og Vest og mod Skibet en spidsbuet, falset Taarnbue, er overdækket med et samtidigt Krydshvælv med Halvstensribber, der hviler paa Munkestenskonsoller, dannet af en Sten paa Fladen; spinkle Overribber med Trinsten. Det samtidige Trappehus, der oprindelig har haft Adgang fra Taarnets Indre gennem en fladbuet, nu tilmuret Dør, har højresnoet Trappe uden egentlig Spindel samt Loft af fladbuede Binderstik. Den udvendige, fladbuede Dør er moderne. Overgangen mellem første og andet Stokværk, hvor Murene træder en halv Sten tilbage, markeres yderligere af en Vandnæseprofil af Kridtsten, nu med tyk Cementafdækning; herover er Murværket af Munkesten. Mellestokværket har i hver Væg to store, fladbuede Spareblændinger og derunder en Række radiært stillede Bomhuller, hvoraf to utilmurede over Trappehusets Tag er Stokværkets eneste Lyskilde; en Dør til Skibets Loft er fladbuet og falset. Klokkestokværket har mod hvert Verdenshjørne et spids-

Fig. 10. Taarnby. Nordre Vaabenhús
(S. 284).

Fig. 11. Taarnby. Søndre Tilbygning, set fra
Sydvest (S. 285).

buget Glamhulpar i en spidsbuget Blænding med Cirkelglug i Spejlet og til hver Side falsede Blændinger, som i Syd og Nord er smalle og med Spærstik, i Øst og Vest bredere og fladbuede. Mod Øst flankeres Glamhullerne lidt over Vederlagshøjde af smaa Cirkelblændinger. Gesimsen har udkraget Savskifte og Taggavlene etagedelt Blændingsdekoration: nederst fire Cirkelfelter mellem to slanke Blændinger med vandret Afdækning over Hængestav paa facetteret Konsol og herover ni Høj blændinger med vekslende Afdækninger: Spærstik, Spidsbue, Trappestik; den midterste gaar foroven over i en bredere Rundblænding. Blændingsbundene, hvoraf flere er mønstermurede, staar pudsede og hvidtede. I Tagværket findes Rester af den oprindelige Tagstol. Over Taget en Vindfløj.

Samtidig med Taarnets Opførelse er den resterende Del af det romanske Taarnrum blevet dækket af et Krydshvælv, der i Øst hviler paa falsede Piller med højtsiddende, skraakantet Kridtstenskragbaand og -konsoller, formet som kronede Menneskehoveder; det nordre et skægget Mandshoved (Fig. 9), det søndre et Kvindehoved. Hvælvet har skæve Skjoldbuer i Syd og Nord og Halvstenribber, der lige over Konsollerne har Tilløb til ledsagende Kvart-rundstave. Den i Nordmuren raat gennembrudte Dør hidrører maaske fra samme Periode (udvidet 1855, Rgsk.).

Ostforlængelsen er paa Grund af senere Reparationer vanskelig at tidsfæste, men stammer vel tidligst fra Tiden hen mod 1600. Den er opført dels af udflyttede Materialer fra det gamle Kor: *Kamp*, *Kridt* og lidt *skaansk Sandsten* — især i det sydøstre Hjørne, dels af smaa, røde, flammede Sten.

Af Østpartiets oprindelige Vinduer er der kun levnet spidse Buetoppe over de nuværende. Den østre Taggavl, som har to rundbuede Glugger og Mønstermurværk langs de glatte Kamme, er fra 1746 (Rgsk.). Det *Indre* er dækket af tre Krydshvælv, som groft efterligner de unggotiske. Skjold- og Gjordbuer er lave og stramme; Ribberne (Fig. 3b), som støttes af afrundede Hjørnekonsoller med Hængetap, har afrundet Profil; Kapperne er stærkt ophvælvende. Uregelmæssige Helstens Overribber. Paa Loftet ses, at det midterste Hvælv er af Munkesten og de to andre af smaa, gulladne Sten. Hvælvingerne er stærkt reparerede i 1752 (Rgsk.).

Hele Kirken, der adskillige Steder har Spor efter Rødkalkning, staar med blanke Mure, Langhuset siden 1904—05 (Arkitekt: Martin Borch). 1844 blev Langhuset afhugget og cementpudset (Rgsk.). Hist og her er der omhyggelige moderne Murreparationer. Langhusets aabne Vinduer er fladbuede, afpasset efter gotiserende Støbejernsstel; i Taarnrummet er Vinduerne enklere. Tagværkerne er af Fyr, over Langhuset sikkert fra Renaissancetiden, men med kendelig Forskel mellem Skibet og Østforlængelsen. Langhusets Kobberdækning nævnes 1603 (Rgsk.); de øvrige Tagflader er hængt med Vingetegl.

KALKMALERIER

I Kirken er der Kalkmalerier fra tre Perioder, afdækket og undersøgt 1914. Fra 1300—50 stammer de 1914 restaurerede Hvælvdekorationer i de tre østligste af den romanske Kirkes Fag, samt Dekorationerne paa de tilhørende Buer og Dværgsøjler. Farverne ligger paa et Pudslag, der dækker over et ældre Hvidtelag. Alle Skjold- og Gjordbuer havde Kvadring med rød-hvid-røde Striber paa graa Bund (nu overhvidtet). Paa de to Gjordbuer findes forneden de fire Evangelistsymboler, paa den østre Matthæus' (i Nord Fig. 15) og Johannes' (i Syd), paa den vestre Markus' (i Nord Fig. 16) og Lukas' (i Syd). De staar i røde og grønne Cirkler, der er indskrevet i Kvadrater, nu kun bevaret om de to sidstnævnte; i Buevinklerne er der Smaablade og under Figurerne Skriftbaand, som dog var meget maadeligt overleveret for Matthæusengelens Vedkommende. Ribberne havde vekslende rødbrune og blaasorte Sparrer (nu kun røde og hvide). Langs Ribberne findes i vekslende Farver, mest grøn, brunrød og gullig, smaa Treblade paa let bøjede Stængler. Søjledekorationen, der var helt ødelagt paa de sydvestlige Dværgsøjler i det østre og vestre Fag, bestaar dels af brogede, dels af røde Sparrer, som ender i Treblade, dels af Baand, der snor sig om Søjleskafte, og dels Siksakbaand.

I Ribbernes Skæringsvinkler findes symmetrisk Bladslyng (Fig. 17), rosetteagtigt ordnet, af Type som i Roskilde Vor Frue (S. 78 f.) og Ringsted

Fig 12—14. Taarnby. Ribbekonsoller fra søndre Tilbygning (S. 286).

S. Bendt; det var dog næsten ødelagt i østre Fag, muligvis paa Grund af en senere Reparation af Hvælvet. Over og under Gjord- og Skjoldbuernes Issepunkter fandtes stiliserede Træer af vekslende Form og i vestre Hvælv store Fugle i Grenene. I de to Træer og ved Foden af de to andre et bjørnelignende Dyr og en Drage med Hundeforkrop gnavende af Træets Blade. De sidstnævnte Dyr er nu overhvidtede. Særlig ved Kappedekorationerne kunde det iagttages, at en Del af Hovedkonturerne var ridset i den vaade Puds, uden at de dog var nøje fulgt af Maleren.

1914 fandtes desuden paa Tilmuringen af det senromanske Yindue lidt Øst for Norddøren sparsomme Rester af en nu overkalket Krucifiksgruppe fra sengotisk Tid. Kun Marias Overkrop og Kristi venstre Arm var nogenlunde bevaret, men det saas, at Gruppen havde været flankeret af endnu to Figurer, den ene med et ulæseligt Skriftbaand over Hovedet.

Endvidere prøveafdækkedes samtidig i Korpartiet paa Hvælvsviklerne baade Nord og Syd for den østligste Gjordbue Dekorationer fra Christian 4.s Tid, Kartouchekonturer kronet af en Krigerfigur og et Spir. Dekorationerne var tydeligvis malet i Tilknytning til †Korgitter fra 1620 (sml. S. 292). Efter Undersøgelsen overhvidtedes Malerierne.

P. N. 1928

P. N. 1928

Fig. 15—16. Taarnby. Kalkmalerier. Evangelistsymboler paa Gjordbuerne i det romanske Skib, efter Restaureringen (S. 288).

I 1700'rne har Ribberne været sortmalede.

Kalkmalerierne istandsattes af Ole Søndergaard. I Østforlængelsen er der nye Malerier udført af Thomas Skovgaard, efter Faderens Skitser.

INVENTAR

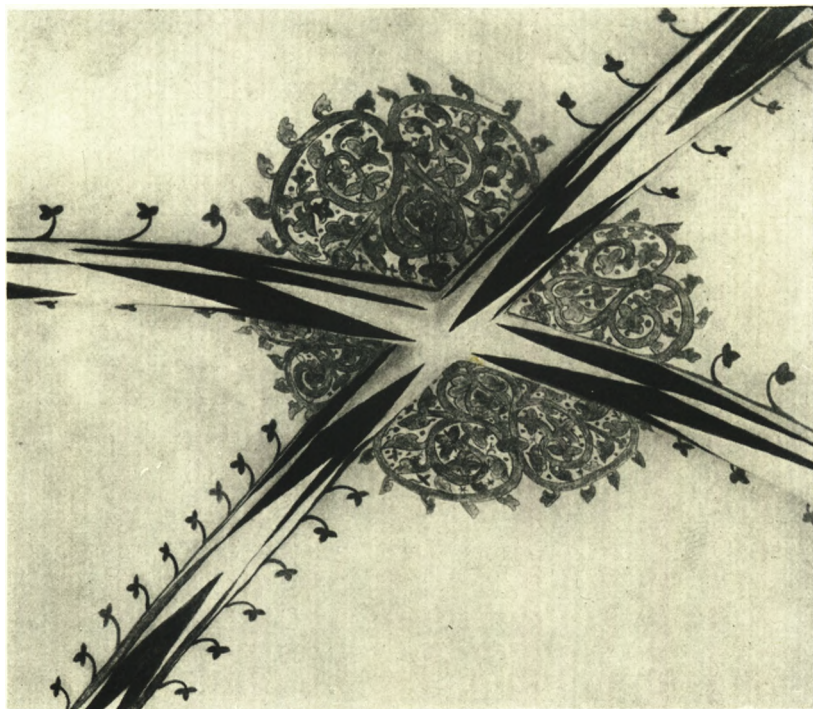
Alterbord, samtidigt med Østforlængelsen, muret af Munkesten, 93 cm fra Østmuren. Midt i Bagsiden er der en fladbuet Aabning, 67 x 46,5 cm, som fører ind til et større Hulrum, hvis flade Hvælvingsstik delvis er nedhugget; som Bordplade tjener en stor, 3 cm tyk Kalksten. Bordet dækkes af moderne Fyrrebrædder.

†**Alterklæder**. 1) Fra 1583, af rødt Damask med røde Silkefrynser. 2) Nævnt 1833, af sort Fløj (Rgsk.).

Altartavlen er et Maleri: Kvinderne ved Graven, signeret J. Roed 1844, i samtidig, rundbuet, forgyldt Portalramme, udført af Snedker Olsen¹⁹.

†**Altartavler**. 1) Et forgyldt Mariabillede, sikkert en Rest af en gotisk Altartavle, opbevarede o. 1750 i Kirkens Materialhus²⁰.

2) Katekismustavle i Ung-Renaissance fra o. 1580, omtrent svarende til Magleby (S. 310). Tavlen, der ses paa Joh. Bruuns Interiebillede fra 1748 (Fig. 18), har haft seksdelt Storstykke med tre øvre rundbuede Fyldinger over tre rektangulære, delt og flankeret af Pilastre eller Halvsøjler. Predellaen synes

P. N. 1923

Fig. 17. Taarnby. Kalkmalet Roset i det romanske Skib, efter Restaureringen (S. 288).

som Magleby at have volutsvungne Kanter. Paa Billedet er de smalle Storvinger, der aabenbart har svaret til Brønshøjs bevaret, samt den fremadbuende Baldakin, der har været kronet af en Række Smaaspir. O. 1750 hedder det: paa Altertavlen findes Indstiftelsens Ord med forgyldte Bogstaver i tre Sprog, Dansk, Latin og Tysk, og nedenunder paa Latin Joh. 3, 16 og Act. 10, 43²⁰.

Altersølv. Kalk (Fig. 22), sammensat af Dele fra forskellige Tider; ældst, fra o. 1600, er Skaftet og Knoppen, der har graverede Ornamenter, smaa Ranke og i Ruderne Tilløb til Kartoucher; Foden er ifølge det indgraverede Aars-tal fra 1667, men dens Form tilhører Tiden o. 1600, og det er sikkert den oprindelige Fod, der er blevet hovedrepareret 1667. Den har seks runde Tunger over Standkant med Cirkelbort og graveret E P V 1667 i Bladkrans; Mestermærke for Jørgen Mortensen, København²¹. Bægeret er nyt. *Disk* med Københavns Mærke 1667, graveret Cirkelkors og samme Stempel som Kalkens Fod. *Oblatæske* med Københavns Mærke 1701. Den ovale Æske kantes af en Tungebort og har paa Laaget graveret Kursiv: »Taarnebye Kirkes. Procuratore Casparo Bartholino Anno MDCCI« (»[skænket, da] C. B. var Kirkeværge i Aaret 1701«); Mestermærke for Christian Schrader (Olrik 111). *Vinkande* (Fig. 21) fra 1707, 34,5 cm høj. Den pæreformede Kande har paa Laaget en kogleagtig Knop i Akantusbladhylder, Gækken er formet som en Barokmaske

mellem Volutter, og Hanken prydes af Akantusblade og ender i et symmetrisk, stærkt fliget Skjold. Paa Siderne staar graverede Versaler: »Rectore magnifico Johanne Wandalino, procuratore templi Olao Rømero« ([skænket, da] J. W. var Rektor ved Universitetet og O. R. Kirkeværge«); under Tuden graverede Versaler og Kursiv: »Taarnebye Kirke paa Amager tilhørende 1707«; under Bunden Københavns Mærke 1707 og Mestermærke for Hans Nielsen Wolgast (Ollrik 197).

Sygekalk (Fig. 22) med Københavns Mærke 1700, rund Fod og rund, flad Knop med graveret Akantusranke. Under Foden graveret: »Weger til Sammes 24 Loht 1 Q«; Mestermærke for Gerhard Weghorst²¹. Tilhørende Vin- og Brød-beholder med graveret Roset samt Disk med graveret Cirkelkors.

Alterstager (Fig. 20) fra o. 1650, 61 cm høje, med rigt profileret Balusterskaft hvilende paa tre Løver.

»*Brudesølveh* (Fig. 19), en Sølvkæde og en rød Amager-Fløjelshue fra 1800'erne, besat med Guldgalloner og Agramaner, to seksoddede Filigranstjerner og fem Rosetter med klare Sten; hertil Silkehagebaand og Sløjfe i Nakken. Kæden bestaar af Kugler, som ved Øskener og Ringe er forbundet med lange, flade Led; syv forskellige Sølvmonter hænger ved den. Stykket kom bort fra Kirken, da Amagerdragterne begyndte at gaa af Mode, men købtes tilbage af Etatsraad Holmblad, der skænkede det til Kirken, hvor det (siden 1928) har staaet til Raadighed for enhver uberygtet Brud fra Taarnby Sogn og fra Sundbyerne.

Font, romansk, af Granit, af Roskildetype²². Kummen, Tvm. 82—84 cm, har foroven en kraftig Tovstav over en Skraakant, forneden en Rundstav; den spinkle, kegleformede Fod er delvis skjult i Gulvet. Intet Afløb. Kummen bærer Spor af sort og hvidgraa Oliemaling, og paa Tovstavene er der Rester af Forgyltning.

Daabsfade. 1) Af sydtysk Arbejde, fra o. 1550, med det habsburgske Vaaben i Bunden og paa Randen Hjort- og Hund-Frise. 2) Nyere, af Sølvplet, efter Tegning af Frølich.

†*Korgitter* fra 1620 med latinske Skriftsteder: Ebr. 9, 11—12, Joh. 17, 3, Ps. 149, Rom. 6 og Aarstallet 1620²³ (sml. Kalkmalerier S. 289). Gitteret ses endnu paa Fig. 18.

Prædikestol (Fig. 23) fra 1629 i Bruskbarok. De fire Fags Storfelter har figur-rige, stærkt bevægede Relieffer forestillende: 1) Jesu Fødsel, 2) Korsfæstelsen, 3) Opstandelsen og 4) Himmelfarten; de indrammes af ornamentalt opløste Arkader med Volutpilastrer over et lavt Fodafsnit, hvori et Englehoved, hvis Vinger løber ud i Volutter. Paa Hjørnerne staar mandlige Hermer, to med Bøger, uden Tegn, vistnok forestillende Evangelisterne (Fig. 24 og 26); den nordøstligste er plump og af ringere Arbejde end de andre, skaaret af en mindre dygtig Svend og sikkert beregnet til at sidde ud mod Væggen, idet Pilasterens

Fig. 18. Taarnby. Indre, set mod Øst. Gouache 1748 af J. J. Bruun. Efter Elna Mygdal: 'Amagerdragter, Vævninger og Syninger. Kbh. 1932

venstre Side ikke er skaaret færdig. Gesimsen har Krumknægte med musicerende Putti og under Kronlisten et kvartrundt Led med Rankeslyng omkring Bruskmasker. Det svungne Postament har lignende Ornamente omkring Engle eller Englehoveder og paa Hjørnerne Løvemasker. Hængestykker mangler, og Fodstolpen er ny. Den samtidige Opgang, der nu slutter til Prædikestolen paa en temmelig plump Maade, har tre ReliefTyldinger, forestillende: 1) Evas Skabelse, 2) Syndefaldet (Fig. 25) og 3) Gud Faders Formanen efter Syndefaldet; Felterne adskilles af fornyede, kannelerede Lisener med Bosse foroven og forneden. Døren, der 1748 (sml. Fig. 18) stod i Flugt med de nordre Stolestader, har Karm med to lange, nedad smalnende Pilastre med skællagte Skiver og to store Bosser under jonisk Kapitæl; paa Gesimsen er der Krumknægte med Englehoveder; Døren krones af et Topstykke, hvis bruskede Slyng omgiver en Kartouche med Jesumonogram, hvorover en lukket Bøjlekrone.

Sophus Bengtsson 1944

Fig. 19. Taarnby. »Brudesølvet« (S. 292).

M. Mackßprang 1910

Fig. 20. Taarnby. Alterstage (S. 292).

Dørføjens øverste Fyldning har en paalagt, rundbuet Arkade, kronet af en Trekantgavl; Pilastrenes elegante, bruskede Slyng ender i Dragehoveder; i Buehjørnerne sidder Englehoveder i højt Relief. Gammelt Yippehaandtag og store Bukkehornshængsler.

Den samtidige Himmel har kassetteværksdelt Underside med Due og paa Hjørnerne Krumknægte med Englehoveder; Topstykkerne har Slyng med Bruskmasker og indeholder 1) Vaabenskjold for Bartholin, hvis Tegn kun er malet, samt D. Casparus Bartelinus, 2) (Fig. 28) Vaabenskjold med Fugl paa Gren og Navnet Anna Thomesdaater, 3) Ao. 1629 og 4) et Englehoved. Mellem Topstykkerne staar Putti med Lidelsesredskaber.

Stol og Himmel, der restaureredes 1848, staar nu med sparsom Staffering paa det blanke Træ, mest Guld. I Friserne er de gamle Skriftsprog moderne opmålet, paa Stolen Fraktur: Johs. Aabenbar. 3, 3, paa Opgangspanelet Versaler: Esajas 40, 9 paa Latin, over Døren Fraktur: Koloss. 4, 3, paa Himmelen: Lucas 11, 28. Som Rest af en tidligere Staffering staar i den ene Hermes opslaaede Bog med røde Cifre 1630, sikkert Stafferingsaaret. Stolen har nu Plads op ad Skibets Nordvæg; endnu i Mands Minde sad den to Fag længere mod Vest. Her findes endnu i Gjordbuen en Smedejernsarm, der ender i Blomster og bærer et Stativ med tre Timeglas.

E. M. 1944

Fig. 21. Taarnby. Vinkande 1707 (S. 291).

E. M. 1944

Fig. 22. Taarnby. Alterkalk (S. 291) og Sygekalk 1700 (S. 292).

†*Prædikestol*. 1581 købtes 20 Yognskud til en ny Prædikestol, der udførtes af Knud og Hans Snedker. (Rgsk.).

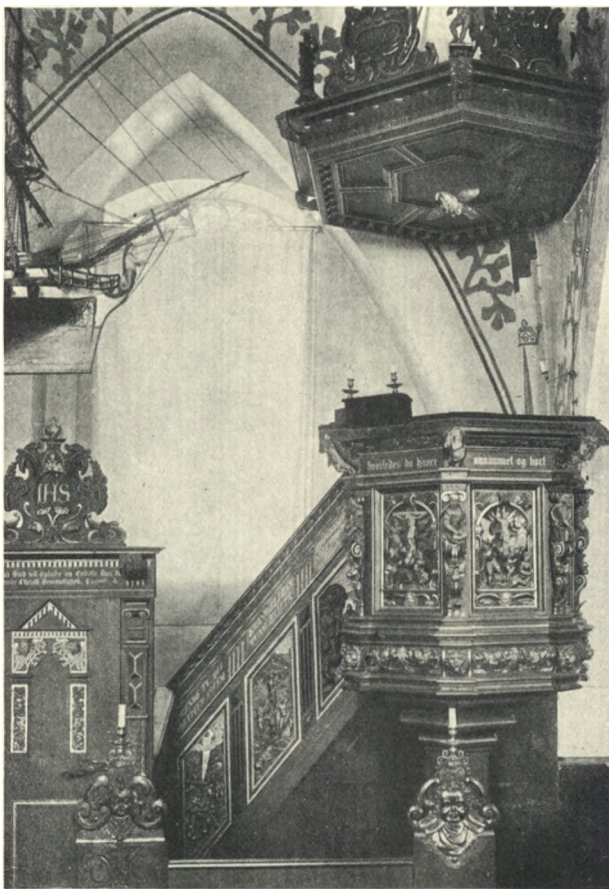
Stolestader (Fig. 27) fra 1630—50. Gavlene, af varierende Bredde, er hovedsagelig glatte og afsluttes af et Englehoved i fladt Relief, ret haandværksmæssigt udført og de forskellige Hoveder af forskellig Karakter; paa to af Gavlene er der under Englehovederne skaaret bruske Ornamente.

Af nogle Stader fra 1580, da Hans og Knud Snedker gjorde 79 Stole (Rgsk.), er der bevaret to Gavle, foroven halvrundt afsluttet med Yifteroset begrænset af Slyngebaand. Herunder er der o. 1630 indfældet et Relief med Universitetets Yaaben.

†*Præstestole*. To gamle, »indelukte« Præstestole fjernedes 1844²⁴.

†*Pulpiturer*. 1700 opsattes to Pulpiturer²⁵ med Universitetets Yaaben, Takkevers til Giveren, Universitetets Rektor Caspar Bartholin, forfattet af Degnen Morten Lauritsen Widsted, samt Indskriften: »Sumptibus regiæ universitatis procuratore dno Casparo Bartholino pastore Johanne Pauli Fyhn anno MDCC« (»paa Bekostning af det kgl. Universitet, da C. B. var Kirkeværge og Johannes Poulsen Fyhn Sognepræst i Aaret 1700«); sml. Fig. 18.

Det tidligere †*Orgel* købtes 1725 af Citadellets Kirke og skænkedes Kirken af Sognets Beboere som Takkegave, fordi Kirken og Sognet under Krigen var blevet bevaret for fjendtligt Overfald²⁶.

E. M. 1944

Fig. 23. Taarnby. Prædikestol 1629 (S. 292).

Pengeblok fra 1600'rne, jernbunden, med to svære Laase og Bøjle over Pengetragten.

Pengetavle af Mahogni, skænket 1787 af Malling (sml. Epitaf); paa Rygskjoldet en oval Sølvplade med graveret Skriveskrift.

Indskrifttavle, opsat 1748 til Minde om Frederik 5.s Besøg i Kirken ved et Bryllup dette Aar, med versificeret Indskrift forfattet af Hans Wandal, teologisk Professor og Kirkens Præst.

I denne Stool her var Vor Tvilling-Riges Glæde
 Den Soel her glimrede alleene med at træde
 Herind og ziire med Sin Mayestætes Glands
 Til ævig Minde for eenhver som bruger Sands
 Siung Taarnbye-Kirke, Siung, og dette Sogn, og Landet
 Med Taarnbye Præst den Stund om denne Øe er Vandet
 Tak Femte FRIDERICH, som to Gange femte Dag
 Augusti her vi saae fornøyet uden Mag.

Af Fyrretræ i simpel Ramme, med gyldne, latinske Bogstaver paa blaa Bund.

K. V. 194 4

E. M. 1944

K

Fig. 24—26. Taarnby. Hermer fra Prædikestol og Felt fra Opgangspanel (S. 292 f.).

Lysekroner. 1) 1728. De 2 x 6 Arme ender i Blomster og krones af Smaaspir, der vistnok er nye; paa Hængekuglen graveret »H V Ao. 1728« omgivet af Bladkrans. I Koret.

2) 1731, skænket af Sognepræsten M. Anchersen og Hustru. Kronen har forneden otte Arme, foroven fire kortere, vekslende med Pyntearme; Topfiguren forestiller Pallas Athene. Paa Hængekuglen graverede Versaler: »Gud til Ære, Tarnbye (!) Kirke til Zirat er dene Lysecrone foræret af M A og M E M Anno 1731«.

Kirkeskibe. 1) 1795. Fregat »Den Prægtige«; paa Agterspejlet findes Christian 7.s Navnetræk. 2) Fregatten »Jylland«, nyere.

†**Sejerværk**, fra 1620. 1753 solgtes det gamle, ubrugelige Urværk og den alt for liden Klokke i Kirken til Kongens Kirkers Urmager, Ingvar Johansen i Ballerup, der leverede et nyt Urværk med større Klokke for 100 Rdlr. (Rgsk.).

Taarnur paa Nordsiden, med malet Aarstal 1880.

Klokker. 1) 1678. Versaler mellem Akantusbladfriser: »Anno 1678 procurante Erasmo Vindingio hoc opus ex ære fudit. Assuerus Koster van der Hart me fecit Copenhagen« (»i Aaret 1678, da Rasmus Vinding var Kirkeværge, blev dette Arbejde støbt af Malm. A. K. gjorde mig«). Hankene er formede som Hoveder med Bladskæg. Tvm. 103 cm.

2) 1688. To Skriftbaand med Versaler, omgivet af Friser med Akantusornamenter, hvori Engle, Skjold med Fugl og foroven en Adelskrone holdt af Putti. I øverste Skriftbaand: »Assuerus Koster van der Hart me fecit Copenhagen anno 1688« (»A. K. gjorde mig i Aaret 1688«); Ordene adskilles af Englehoveder. I nederste: »Anno 1688 aneum hoc opus fusum ab Assuero Coster procuratore templi Pavlo Windingio« (»i Aaret 1688 er dette Arbejde støbt af ny (?) af A. C., da P. W. var Kirkeværge«). Hankene svarer til Nr. 1. Tvm. 116 cm.

En lille *†Klokke* omstøbtes 1579 af Giert Bøssesløber (Rgsk.).

GRAVMINDER

Epitaf, i Empire, over »en ædel Slægt«, Jochum Halling, Sogndegn for Taarnbye Menighed, født i Horsens 9. Sept. 1688, død i Taarnbye 28. Dec. 1737, gift første Gang med Bergithe Alevelt, død 1711, anden Gang med Magrethe Elizabet With, født i Kjøbenhavn 28. Febr. 1688, død i Taarnbye 16. Juni 1754, »af hvilket Ægteskab denne Grav giemmer en Søn«, Ole Halling, født 1716, død 1722; »siden samledes til sine Fædre« Michael Halling, Sogndegn for Taarnbye Menighed, født 11. Maj 1714, død i Taarnbye 7. Juli 1787, og Jomfrue Birgithe Halling, født 19. Juni 1722, død 31. Aug. 1802 (sml. Gravsten Nr. 33). Hvid Marmorplade med fordybede, forgyldte Versaler i arkitektonisk Ramme af graat og brunt, sortflammet Marmor med profileret Undergesims og Overgesims med »løbende Hund«. Pilastrene, der bærer en flad, rundbuet Gavl med Urne i Gavlfeltet, er i Fyldingerne prydet med flammende Skaale paa høje Trefødder. Indmuret i Skibets Nordvæg i det østligste af de gamle Fag (sml. Gravsten Nr. 5).

*Gravsten*²¹. 1) O. 1566. Lars Nielsen, Præst ved Kirken i to Gange tolv Aar, død 15. Marts 1566. Den latinske Indskrift, med fordybet Fraktur, danner tre Heksametre. Gotlandsk Kalksten, 112x68—56 cm; foroven er der en Rundbue med Vifteroset, nederst paa Skriftfeltet et Bomærkeskjold hvis Bomærke flankeres af Initialerne L N. Indmuret i Korets Nordvæg. Beslægtet med Hans Malers Arbejder.

2) O. 1600. Jørgen Jyde, Niels Richardsens Søn, Præst ved Kirken i 21 Aar, død 31. Marts 1600. Latinsk Indskrift²⁸. Muligvis i Midtergangen, udslidt.

3) O. 1600. Inger Hr. Jørgens, død 29. Juli 1600. »Her hviler Inger Hr. Jørgens Been, Toe Husbønder hun forsende, Som ligger og hviler under sin Steen, Fik alle en salig Ende«. Rødlig Kalksten, 179x98 cm, med fordybede Versaler. I Midtergangen.

4) O. 1600. Ølandsk Kalksten, 217x118—115 cm, af hvis oprindelige Indskrift der kun er bevaret lidt af den religiøse Randskrift med fordybede Ver-

E. M. 1944

Fig. 27. Taarnbv. Stolestadesavl
(S. 295).

V. H. 1932

Fis. 28. Taarnby. Topstykke paa Prædikestols-
himmel (S. 294).

salen. Inden for en ophøjet Ramme langs Kanterne ses en stor Skrifttavle kantet af Perlestav og indfattet i en stiv Kartoucheramme, som holdes af en Engel; Bunden er groft prikbugget. Forneden to udslidte, symmetriske Bomærkeskjolde. I Hjørnerne Cirkler med Evangelisttegn, af hvilke kun øverste Halvdel er gengivet, mens Cirkelens nedre Halvdel optages af et halvt symmetrisk Skjold, hvis Overkant begrænses af et Baand med Evangelistnavnet. Sekundær Indskrift med fordybede Versaler over Diderich Jansen Raagaard, død i Skilgard 8. Jan. 1683, 42 Aar gl. Herunder et indristet Bomærke. Opstillet i Vaabenhuset.

5) O. 1630. Peder Lavritsen Raagaard, død 21. Okt. 1630 i sin Alders 77. Aar. Rødlig Kalksten, 188 x 134 cm, med fordybede Versaler. I Hjørnerne Relievrosetter, under Indskriften Skjold med Bomærke og Initialerne P L S. Sekundær, versificeret Indskrift over Birgitte Kristensdatter Altewelt, født i Holbæk 1666, død i Taarnby 1711, gift med Degnen Jochum Halling, der lod Gravskriften hugge (sml. Epitaf). I Midtergangen.

6) O. 1650. Gammel Niels Hanssen i Siynbiyøster, død 2. Aug. 16.., 38 Aar gl. Stenen tilkommer Mickel Olsen og hans Hustru Sise. Langs Randen Bibelord, Job. 19, 25—27. Ølandsk Kalksten, 175x 132,5 cm, med fordybede Versaler og Hjørnerosetter i Relief; under Indskriften et indristet Bomærkeskjold. Paa Kirkegaarden, ved Østindgangen.

7) O. 1650. Fragment af hvidlig Kalksten, 125 x 48 cm, med fordybede Versaler. Af Indskriften er kun et Vers bevaret: »I Skam og i Skendsel hand vist bliver svøbt, Som Stenen borttager, til os er den kjøbt« etc. Paa Kirkegaarden, Syd for Taarnet.

8) O. 1653. Miekell Knudsen og hans Hustru Byrete Olsdatter, som boede og døde i Sundbyvester i Nov. Maaned ved S. Mortensdags Tid 1653. Hvidlig Kalksten, 192 x 117- cm, med fordybede Versaler og Bomærke under Indskriften. Sekundær, versificeret Gravskrift med fordybet Fraktur over Viller Viller- sen, død 16... Op ad Vaabenhusets Østmur.

9) O. 1654. Marcke Dirriksdaatter, død i Rogaard 19. Nov. 1654, gift med [Ja]n [Ja]nsen, der har bekostet Stenen. Rød Kalksten, 212,5 x 140 cm, med fordybede Versaler og Bomærke flankeret af I I S under Indskriften. Af en sekundær Indskrift kan kun læses: »Danmand . . . Claus . . . Aar 1710«. Ved Kirkens søndre Udbygningss Vestsider.

10) O. 1658. Lauridt Neelsen i Tornbye, død 1658, og Hustru Margaretha Pedersdaatter, død □. Rødlig Kalksten, 184,5 x 130 cm, med fordybede Versaler og store Skønskriftsbogstaver. Stenen kantes af en smal Bort, hvori Bølgeranke med Blomster. I Hjørnerne symmetriske Felter, med Storblomster. Sekundær Indskrift med fordybet Skriveskrift over Gaardmand Hans Corneliusen, født i Taarnbye 6. Juli 1782, død 2. Marts 1824, 41 Aar, 6 Mdr. og 26 Dage gl., derefter Gravvers. Paa Kirkegaarden.

11) O. 1695. Jørgen Nielssøn Hollem, født i Kastrup 1642, død i Sundbyvester 16. Febr. 1695, 53 Aar gl., og Hustru Bodil Stæphensdatter, født i Taarenby 1640, død i Sundbyvester □ [1707]. Gotlandsk Kalksten, 205,5 x 114 cm, med fordybede Versaler og Kursiv samt Bomærkeskjold i et ovalt Felt under Indskriften. Paa Kirkegaarden.

12) O. 1700. Matias Olsson, død i Sundbyvester 1700, og Hustru Irune Laursdaatter. Ølandsk Kalksten, 187x118,5 cm, med fordybede, næsten udslidte Versaler, hvorunder et korset Kors i oval Bladkrans. Nord for Vaabenhuset.

13) O. 1700. Giertrud Hansdatter, død 13. April Ølandsk Kalksten, 193 x 131 cm, med fordybede, næsten helt udslidte Versaler. I Hjørnerne Cirkelfelter med Storblomster; under Indskriften ses svage Spor af et Bomærkefelt. Stenen svarer til Hans Pederssøns (Nr. 21). Nord for Vaabenhuset, ved Indgangen til Præstegaarden.

14) O. 1701. Peder Pederssøn af Sundbyvester, født i Tømmerop 1665, død i Sundbyvester 17. Juni 1701, 35 Aar, 4 Mdr. og 2 Dage gl., og Hustru Anna Jørgensdatter Hollem, gift i 5 Aar, 4 Uger og 5 Dage, død □ i sin Alders □ Aar. Ølandsk Kalksten, 199x 105. cm, med fordybede Versaler og ovalt Felt med Bomærke og P P S. Paa Kirkegaarden.

15) O. 1701. Hans Povelsøn Fyen, Sognepræst i Taarnby, født 25. Aug.

1655, død 8. Febr. 1701 efter 17 Aars trofast Tjeneste i Menigheden, og Hustru Abele Lauritz Datter Grønbech, født i Kiøbenhafn 8. Juni 1668, død i Taarnbye 28. April 1747. Under Indskriften Gravvers, forfattet af M[orten] L[auridsøn] W[idsted], Kirkens Degn²⁸. I Koret, utilgængelig.

16) O. 1703. Niels Olsen, født i Sk. .ne i Engelspek(?) 16.., død her 6. April 1703, 60 Aar gl., og Hustru Malene Hansdaatter, født i Syndbyvester 1638, død 8. Okt. 1702, 64 Aar gl. Gotlandsk Kalksten, 192 x 130 cm, med fordybede Versaler, forneden med sekundær Kursiv: PIS S D W SWester. Over Indskriften et Jesumonogram. Paa Kirkegaarden.

17) (Fig. 30) 1706. Jørgen Hansøn, født i Uelerup 1633, død i Taarnbye 1706, 73 Aar gl., og Hustru Margrete Caspersdaatter, født i Tømmerup 1632, død i Taarnbye 17□ i sin Alders □ Aar; Stenen er bekostet af [Svigersønnen] Suen Olsøn 1706. Hvidlig Kalksten, 209x 135,5 cm, med fordybede Versaler og Navnene med store Skønskriftsbogstaver. I Hjørnerne symmetriske Felter med barokke Storbloster, mellem de øvre Jesumonogram i fordybet Oval, mellem de nedre indristet Bomærke i oval Bladkrans. Rejst op ad Korgavlen.

18) O. 1709. Pael Hansen, født i Taarnby 1684, død i Synbyvester 1709, 26 Aar og 6 Mdr. gl., og Hustru Kiersten Nielsdatter, født i Synbyvester 1677, død sammesteds 17<61, 83 Aar, 3 Mdr. og 2 Dage gl.). Ølandsk Kalksten, 212 x 150 cm, med fordybede Versaler, Navnene med store Skønskriftsbogstaver. Stenen svarer til Nr. 17, kun er Jesumonogrammet omgivet af en oval Bladkrans og Bomærket i Relief, flankeret af P H S. Ved Taarnets Nordside.

19) Før 1711. Derrich Charnelleson, født i Hollennderbye paa Gammel Ammager 24. Febr. 1675, gift med Anne Larsdatter, født i Wifverup her paa Gl. Ammager 26. Dec. 1659, [død 1711]. Ølandsk Kalksten, 237 x 165,5 cm, med fordybede Versaler. I Hjørnerne udslidte Barokbloster, paa Midten indristet Bomærkeskjold. Paa Kirkegaarden.

20) O. 1711. Bodel Hansdatter, født i Taarnbye 5. April 1688, død sammesteds 13. Sept. 1711; Stenen lagt af hendes forlovede. Versificeret Gravskrift. Rødlig Kalksten, 209 x 138 cm, med fordybede Versaler og store Skønskriftsbogstaver. Stenen kantes af stive Stængler med Blade og Knopper, i Hjørnerne afbrudt af Cirkelfelter med Blomster og forneden af et Dødningehoved, alt meget naivt. Paa Kirkegaarden, Vest for Taarnet.

21) O. 1711. Hans Pederssøn, født i Skielgaard 1662, gift første Gang med Maren Diriks Daater, født i Taarnby 1656, død i Skielgaard 1711, anden Gang med Neel Klaus Datter, født i Raagaard 1665, død i Sundby vester 17 □. Gravvers og Forbud mod at flytte Stenen. Ølandsk Kalksten, 190x130 cm, med fordybede Versaler. Stenen svarer til Nr. 13; foroven ses et Krucifiks i Cirkelfelt, forneden en Cirkel med Bomærke og Initialerne H P S, M I) D og N K D. Rejst op ad Taarnets Sydside.

22) O. 1711. Niels Jensøn, født i Skaane 1666, død i Sundby-Øster 1710, 46 Aar gl., og Hustru Kirsten Poulsdatter, død 1711. Hvidlig Kalksten, 203 x 146,5 cm, med fordybede Versaler; under Indskriften versificeret Bøn om ikke at fjerne Stenen. Svarende til foregaaende, dog har det øvre, ovale Felt ikke indeholdt noget Krucifiks. Rejst op ad Kirkens søndre Udbygningss Østside.

23) O. 1711. Anders Hansøn, født i Sundbye Øster 1628, død sammesteds 1708, 80 Aar gl., og Hustru Æbele Caspersdaatter, født i Kastrop 1633, død i Sundbye Øster 1711, 78 Aar gl. Religiøs Indskrift, Job. 19, 25—27. Rødlig Kalksten, 215 x 145 cm, med fordybede Versaler. Øverst Jesumonogram i Oval, midt paa Stenen fordybet Bomærke i fordybet Bladkrans, svarende til Nr. 24. Sekundær, versificeret Indskrift med Versaler over Sidse Mickelsdaatter, født i SBW 1696, død i SBØ 1761, samt Gravvers med Fraktur over hendes Mand Ole Svendssøn, født i SV 1695, død i SØ 1760. Paa Kirkegaarden, Nord for Vaabehuset.

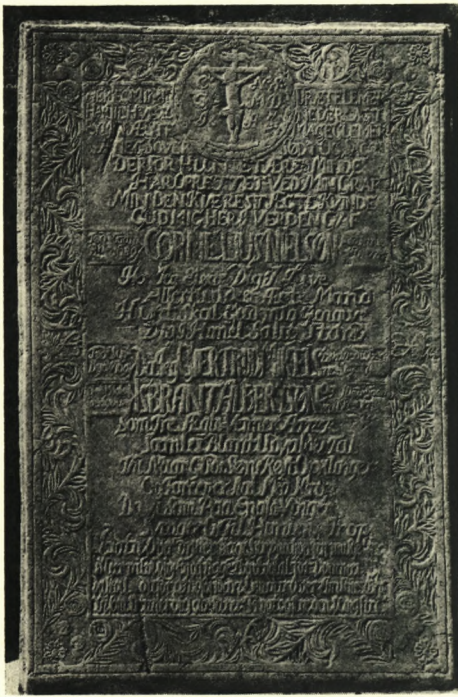
24) O. 1711. Oluf Eriksøn, født i Kastrop 1655, død i Sundbyøster 1711, 56 Aar gl., og Hustru Bodel Andersdatter, født 1670, død i SØ 17□; Stenen bekostet af Hustruen, der var gift anden Gang med Rasmus Andersøn. »Den som ranne vil vor Dyne af vor Seng, vi hviler i, Alle lader han sig syne obenbar for Røveri«. Ølandsk Kalksten, 221 x 152,5 cm, med fordybede Versaler, Navnene med store Skønskriftsbogstaver. Stenen svarer nøje til Nr. 23, selv Bomærket er det samme. Rejst op ad Vaabehusets Vestmur.

25) O. 1711. Hans Povelson og Hustru Maren Hansdaatter, født i Sundbye 1656, gift 1680, begge døde samme Dag, 13. Aug. 1711. Ølandsk Kalksten, 221 x 152 cm, med fordybede Versaler og store Skønskriftsbogstaver. Stenen svarer til Nr. 18, men er knap saa smukt udført; foroven er der en Bladkrans med fordybet Jesumonogram, forneden tilsvarende Krans med H P S og M H D. Rejst op ad Taarnets Nordmur.

26) O. 1711. Esaias Fleischer, Assessor Consistorii, Professor ved det kgl. Universitet i Kiøbenhafn, født 27. Febr. 1669, død 26. Sept. 1711, 42 Aar gl., og Hustru Abele Lauritzdatter Grønbech (sml. Nr. 15), født 7. Juni 1649, død 28. April 1747. Gravvers og Bibelord, Esajas 26, 19²⁸. I Koret, utilgængelig.

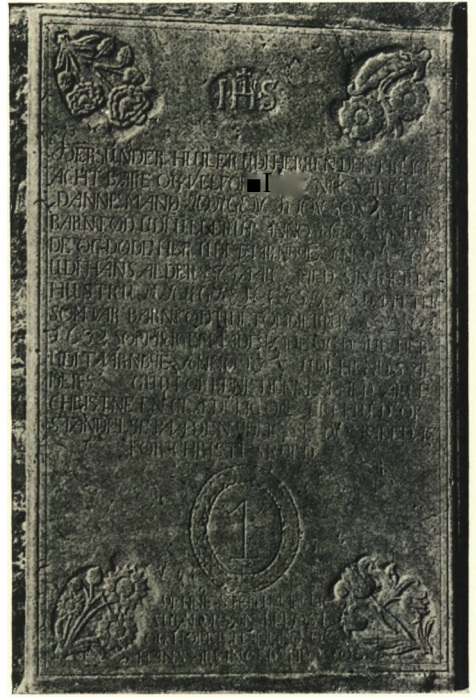
27) O. 1715. Lauritz Hansen Grønbeck, Sognepræst her til Menigheden, født i Aarhuus i Jydtland 1631, død her paa Steden 1691, og Hustru Elisabeth Henrichs Datter Mandsfeldt, født i Hollender Præstegaard her paa Landet 1636, død 25. April 1715²⁸. I Koret, utilgængelig.

28) O. 1717. Dierick Kaanelson i Timmerup, født 1644, død 1717, og Hustru Else Nielsdatter, født i Timmerup 1630, død 6. Marts 1698. Hvidlig Kalksten, 214x156 cm, med fordybede Versaler, Navnene med store Skønskriftsbogstaver. Stenen svarer til Nr. 18. Rejst op ad Korgavlen.

K. M. 1944

Fig. 29. Taarnby. Gravsten over Cornelius Nielson, død 1727 (S. 303).

E. M. 1944

Fig. 30. Taarnby. Gravsten over Jørgen Hansson, død 1706 (S. 301).

29) (Fig. 29) O. 1727. Cornelius Nielson, født i Taarn Bye 1689, død sammesteds 1727, og Hustru Giertrud Mikelsdatter, født i Sund By W 1697, død i Taarne By 17 □ ; hun har lagt Stenen, gift anden Gang med Isbrant Albertsøn. Hvidlig Kalksten, 218 x 148 cm, med Reliefversaler og Kursiv. Versificeret Gravskrift og Advarsel mod at fjerne de dødes »Overdyner«. Langs Randen en bred Ramme med en fyldig Bølgeranke, der i Hjørnerne brydes af Blomster og foroven af et stort Cirkelfelt med et Krucifiks, flankeret af Initialerne C N S, G M D og I A S. Rejst op ad Korgavlen.

30) O. 1738. Dirick Petersen, Foged i Maglebylille, begravet her under 1737. Stenen lagt af Enken Maren Jensdatter og hendes anden Mand Albert Clasen. Brudstykke af hvid Kalksten, o. 103 x 148 cm, med fordybet Skriftekrift, Navnene med store Skønskriftsbogstaver. Under Indskriften et fordybet Bø-mærke; Hjørnefelterne svarer til Nr. 32. Paa Kirkegaarden, Øst for Sakristiet.

31) O. 1759. Marren Hansdatter, født 1699, død i Maglebylille 1759. Versificeret, næsten helt udslidt Gravskrift. Fragment af hvidlig Kalksten, 148 x 100 cm, med fordybet Fraktur og i Hjørnerne symmetriske Felter med Storblomster. Sekundær Gravskrift med fordybet Skriftekrift over [Clas Albretzen], født i Maglebylille, død 1812, 45 Aar gl., og Hustru Sidse Hans-

datter, født i Taarenbye 1776, død 38 Aar gl. Stenen svarer til Nr. 30. Paa Kirkegaarden.

32) O. 1782. Didrich Gertssøn Bacher, Foged for Sundbye Vester, død [1782] i sin Alders 45. Aar, 4 Mdr. og 7 Dage. Versificeret Gravskrift og Advarsel mod at fjerne Stenen. Gotlandsk Kalksten, 192,5 x 135,5 cm, med fordybet Fraktur. I Hjørnerne Cirkelfelter med Barokblomster, midt paa Stenen et fordybet Bomærke. Paa Kirkegaarden, ved østre Indgang.

33) 1803. Michael Halling og Jomfru Anne Birgitte Halling 1803 (sml. Epitaf). Hvidlig Kalksten, 180x 120 cm, med fordybede Versaler. I Skibets Gulv.

Forsvunden Gravsten. O. 1699. Lauritz Christian Mortensøn Widsted, født 14. Marts, død 24. Marts 1699. »Mit Maal var sat af Gud, jeg det med Hast udrendte, der Verden skiød mig ud, strax Himlen mig indhente« etc. »To smaa Fliser neden i Kirken«²⁸.

KILDER OG HENVISNINGER

Regnskaber 1577—83, 1733—1814 (RA). — Oplysninger om Udgifter til Universitetets Landsbykirker 1838—92 (RA). — Synsprotokoller 1799—1839, 1840—79 (LA). — Kaldsbog 1738—1865 (LA). — Museumsindberetninger af J. B. Löffler 1899, Poul Nørlund 1913, 1914 (Kalkmalierier), C. A. Jensen 1914 (Gravminder), E. Moltke, Elna Møller og Gertrud Købke Knudsen 1944, Bevideret af C. G. S., El. M. og E. M. 1944.

Chr. Nicolaisen: Amagers Historie I—II. 1907—09. passim. — Chr. Heilskov: Personalhistoriske Indskrifter i Sokkelunds Herred, i AarbKbh. 1917. S. 64—76. — Chr. Nicolaisen: Burghy paa Amager, smst. 1920. S. 66—74. — Mogens Strunge: Billedbog om Taarnby Kirke 1943.

Beskrivelse over Amagerland og dets tvende Sognekirker af M. Halling. MS. o. 1750 (LA). — Opmaalinger ved Foreningen af 3. Dec. II 1904. — Glahnson. Universitetets Opmaalinger 1928 (Kunstakademiets Arkiv).

¹ Pavebrev 25. Marts 1193, Kjøbenhavns Diplomatarium I, Nr. 3. ² Kirkehistoriske Samlinger 4. B. I, II, 108. ³ Pavebrev 21. Okt. 1186, Kjøbenhavns Diplomatarium I, Nr. 1. ⁴ Pavebrev 13. Nov. 1198, smst. I, Nr. 5. ⁵ 5. Nov. 1416, smst. I, Nr. 100.

⁶ DK. Københavns By S. 3. ⁷ Kjøbenhavns Diplomatarium 4. Marts 1313, I, Nr. 42.

⁸ H. F. Børdam: Kjøbenhavns Universitets Historie I, 697. ⁹ Wiberg: Præstehistorie III, 286. ¹⁰ Muligvis 1752 samtidig med den store Reparation af Kirkemuren (Rgsk.); og de 1761 nyforgylde Relieffer hidrører da fra den ældre Portal. ¹¹ Efter den for romanske Kirker almindelige Regel er Koret nøjagtig to Murtykkelser smallere end Skibet.

¹² Tilsvarende Placering af Dørene ses i Tveje-Merløse og Kirke-Saaby m. fl., sml. C. G. Schultz: Bidrag til de danske Tvillingtaarnes Udviklingshistorie, i AarbKbh. 1935. S. 132 f. ¹³ Sml. Schultz: Anf. V. S. 105 ff. ¹⁴ Se i Modsætning hertil Bundvinduet i Kirke-Fjenneslev, der sidder i Vestgavlen ind til Taarnrummets Underetage.

DK. Sorø, S. 326. ¹⁵ DK. Sorø, S. 329, Fig. 6. ¹⁶ Se i Modsætning hertil de for Skaane karakteristiske, udelte Vesttaarne. W. Anderson: Skånes romanska landskyrkor med breda västtorn. ¹⁷ DK. Præstø, S. 1000. ¹⁸ Sml. tilsvarende Friser paa Vor Frue Kirke i København, DK. Københavns By, S. 17, Fig. 14, Ørslev Kirke (Vester-Flakkebjerg Hrd.), DK. Sorø, S. 901, Fig. 6, og S. Petri Kirke i Malmø, Theodor Wählin: Malmö S. Petri Kyrka. 1919. S. 21, Fig. 11. ¹⁹ Kaldsbog 1738—1865.

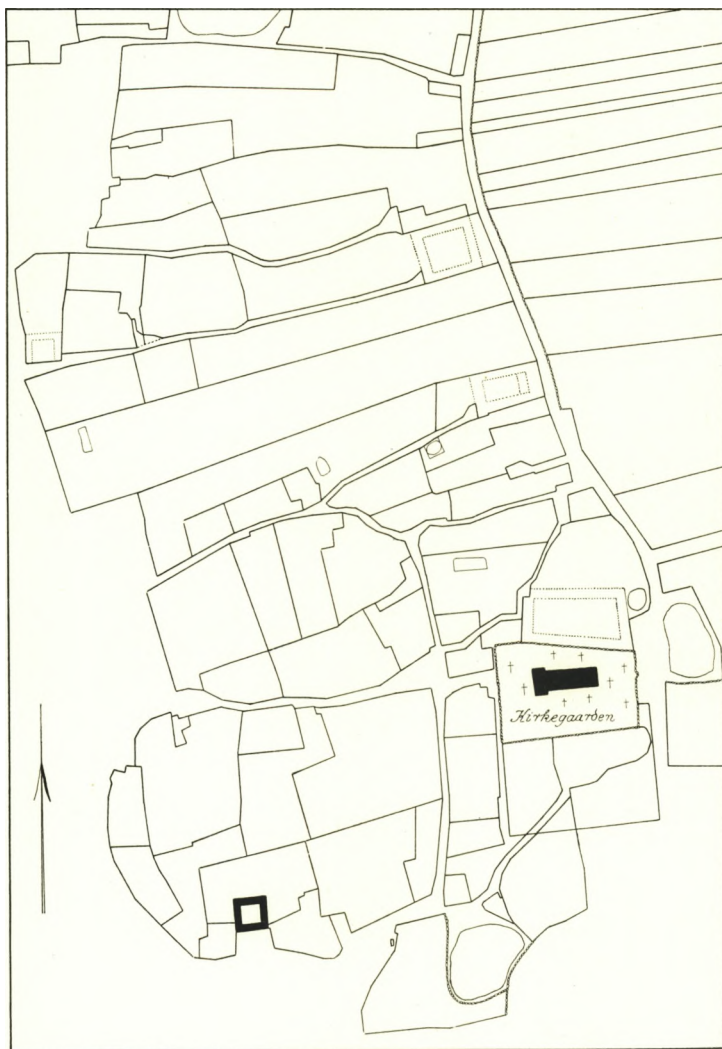

Fig. 31. Taarnby 1811.

²⁰ M. Halling: Beskrivelse over Amagerland og dets tvende Sognekirker. O. 1750 (LA.)

²¹ Meddelt af Lektor Bøje. ²² M. Mackßprang: Danmarks middelalderlige Døbefonte. 1941. S. 86. ²³ Halling: Beskrivelse over Amagerland. ²⁴ Kaldsbog 1738—1865 (LA). ²⁵ Halling: Beskrivelse over Amagerland. ²⁶ Chr. Nicolaisen: Amagers Historie II, 74. ²⁷ Redaktionen skylder Orlogskaptajn Kiær Tak for adskillige Oplysninger om Data og Personallistorie angaaende Gravstenene i Taarnby. ²⁸ Halling: Beskrivelse over Amagerland.